

Dimensiunea spatiala a dezvoltarii durabile

Alexandru-Ionut PETRISOR, doctor în ecologie

Directia Generala Amenajarea Teritoriului, Urbanism si Politica Locuirii,
Ministerul Transporturilor, Constructiilor si Turismului

În articolul „*Dezvoltarea durabila a oraselor: noi concepte europene*”, publicat în numarul 3-4/2006 al acestei reviste (*Dezvoltarea durabila a oraselor: noi concepte europene*, Petrisor A. I., Amenajarea Teritoriului si Urbanismul, anul VI, nr. 3-4, pag. 8-10), aratam ca documentele europene recente (începând din anul 2000) contureaza o noua dimensiune a dezvoltarii durabile, **dimensiunea spatiala**. Conturarea conceptului de dezvoltare durabila, asa cum a fost prezentata în articolul mentionat, poate fi sintetizata în *Figura 1*.

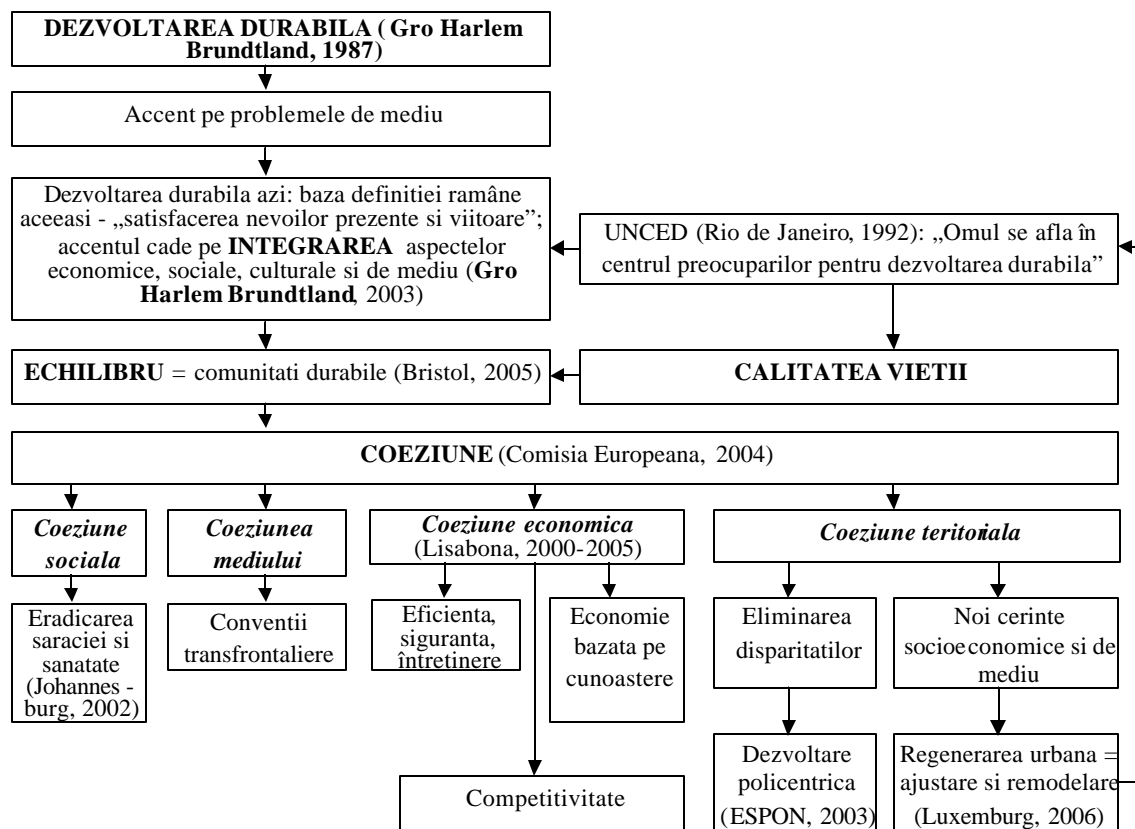


Figura 1. Evolutia în timp a conceptului de dezvoltare durabila si a dimensiunilor sale sectoriale

În același articol au fost prezentate câteva dintre conceptele care fundamentează dimensiunea spatiala a dezvoltarii durabile, respectiv cele de **comunitate durabila** („*regiune în care locuitorii acesteia doresc sa traiasca si sa lucreze, atât în prezent, cât si în viitor*”, conform Acordului de la Bristol, 2005), **coeziune teritoriala** („*distributia echilibrata a activitatilor umane în teritoriu*”, conform Raportului interimar privind coeziunea teritoriala, 2004), **sistem urban policentric** („*organizare spatiala de orase caracterizata prin diviziunea functionala a muncii, integrare economica si institutionala, si cooperare politica*”, conform raportului interimar al III-lea din cadrul programului ESPON 1.1.1., 2003) si **regenerare urbana** („*proces de ajustare si remodelare a oraselor având ca obiective adapta rea la noile cerinte economico-sociale si de mediu si îmbunatatirea calitatii vietii locuitorilor*”, dupa G. Clark, 2005 si F. Manson, 2005).

În timpul scurs de la publicarea acestui articol, la nivel european s-a conturat un nou document, **Agenda teritorială** (*Territorial Agenda of the European Union. Towards a More Competitive Europe of Diverse Regions*, 2006, 8 pag.), iar în România a fost prezentat în cadrul întâlnirii arhitecților șefi de județe, desfășurată la Iași în perioada 19-21 decembrie 2006, a fost prezentat **Conceptul National Strategic de Dezvoltare Spțială (CNSDR) România 2025** (*Conceptul National de Dezvoltare Spțială România 2025*, INCD URBANPROIECT și Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, Prezentare pentru consultare, Iași, decembrie 2006). De asemenea, Guvernul României a lansat în aprilie 2006 proiectul **Cadrului Strategic National de Referință (CSNR) 2007-2013** (*Cadrul Strategic National de Referință 2007-2013 - Proiect, Guvernul României, aprilie 2006, 127 pag.*).

(1) **Agenda Teritorială a Uniunii Europene**, subintitulată „Catre o Europa mai competitivă formată din regiuni diverse”, a fost prezentată în cadrul Întâlnirii Directorilor Generali din domeniul coeziunii teritoriale din Espoo (Finlanda), 15-16 noiembrie 2006, urmând a fi adoptată de către Miniștrii responsabili cu Amenajarea Teritoriului cu ocazia Întâlnirii Ministeriale Informale privind Coeziunea Teritorială, care va avea loc în Leipzig pe 25 mai 2007, și se bazează pe rezultatele studiului de fundamentare „*Statul teritorial și perspectivele Uniunii Europene. Catre o Europa cu o coeziune teritorială mai solidă în lumina documentelor de la Lisabona și Göteborg*” (*The Territorial State and Perspectives of the European Union. Towards a Stronger European Territorial Cohesion in the Light of the Lisbon and Gothenburg Ambitions*, 2006, 68 pag.) și are ca scop consolidarea competitivității globale a regiunilor europene.

Studiul subliniază cele mai importante probleme europene cu impact teritorial:

- Concentrarea geografică a activităților susținute de economie și evoluția generală a societății;
- Accelerarea integrării Europei în competiția economică globală;
- Creșterea interdependenței dintre teritoriile Uniunii Europene și țările învecinate, precum și alte regiuni ale lumii;
- Efectele îmbatrânirii populației, migrației pe piețele forțelor de muncă și durabilitatea socială;
- Impacturile schimbărilor climatice asupra apariției și tipurilor de riscuri;
- Creșterea prețului energiei și dezechilibrul teritorial al oportunităților legate de noua paradigmă a energiei;
- Impacturile extinderii Uniunii Europene asupra coeziunii economice, sociale și teritoriale a Uniunii Europene;
- Aspectele dezvoltării nedurabile, conducând la supraexploatarea capacității ecologice de suport a regiunilor.

Agenda Teritorială a Uniunii Europene își propune ca priorități:

- Promovarea unui model policentric de dezvoltare urbană;
- Consolidarea parteneriatelor urban-rural;
- Promovarea aglomerărilor (clusterelor) transnaționale competitive și inovative; rolul clusterelor a fost subliniat și de inițiative europene cum ar fi CADSES / INTERREG sub egida cărora s-a derulat în 2003 sub coordonarea **Regione Lombardia** proiectul *Includ* (abreviere în limba engleză a titlului „*Identificarea clusterelor industriale*”) în România, Bulgaria și Ungaria (*Cluster Identification and Cluster-related Policies in the Accession*

- Countries: the Romanian case*, Francesco Timpano, Internal training workshop on Industrial Policy, Bucuresti, 16 mai 2006);
- Consolidarea rețelilor tehnologice transeuropene ;
 - Promovarea gestiunii riscurilor la nivel transeuropean.

Cele mai importante acțiuni propuse de **Agenda Teritorială a Uniunii Europene** sunt: Includerea conceptului de „coeziune teritorială” în tratatul Uniunii Europene ;

- Asigurarea unei înțelegeri comune a conceptului de coeziune teritorială ;
- Elaborarea dimensiunii teritoriale a politicilor europene într-un Comunicat al Comisiei privind Coeziunea Teritorială ;
- Includerea unei componente teritoriale substanțiale în viitoarele Rapoarte privind Coeziunea Socială și Economică.

(2) Viziunea asupra dezvoltării spațiale din cadrul **CNSDR** se bazează pe integrarea următoarelor direcții de abordare:

- Perspectiva axată pe zonele de dezvoltare spațială, structurante pentru obiectivele strategice și politicile de dezvoltare spațială a Uniunii Europene;
- Perspectiva axată pe rețeaua europeană de metropole și arii funcționale urbane de importanță trans -națională, națională și regională - policentricitate;
- Perspectiva axată pe coridoare / linii de forță;
- Perspectiva axată pe noile relații dintre urban și rural;
- Perspectiva axată pe peisaj natural și cultural.

Principalele probleme ale dezvoltării spațiale în România sunt:

- Creșterea accesibilității tuturor regiunilor în raport cu Uniunea Europeană, creșterea accesului la cunoaștere și a capacității de inovare;
- Întărirea armaturii urbane principale în parametri europeni prin distribuția spațială a tertiarului superior;
- Consolidarea rețelei de localități și creșterea calității vieții urbane;
- Continuarea procesului de urbanizare și o nouă relație urban-rural;
- Protejarea și punerea în valoare a patrimoniului natural și construit și protecția față de riscurile naturale.

CNDSR își propune ca obiectiv fundamental pe termen lung *integrarea României în Uniunea Europeană prin afirmarea identității regional-continentale de releu între nord-sud și est-vest și de conector intercontinental, creșterea coeziunii spațiale și dezvoltare durabilă*.

Obiectivele strategice de dezvoltare spațială din cadrul CNDSR sunt:

- Racordarea la rețeaua europeană a polilor și coridoarelor de dezvoltare spațială ;
- Structurarea și dezvoltarea rețelei de localități urbane;
- Afirmarea solidarității urban-rural adecvată diferitelor categorii de teritorii;
- Consolidarea legăturilor trans-carpatice ca suport al dezvoltării regionale ;
- Valorificarea patrimoniului natural și cultural.

(3) Scopul principal al **CSNR**, ale cărui rădăcini se regăsesc în **Planul Național de Dezvoltare 2007-2013** (prezentat în articolul menționat), este de a „întări concentrarea strategică a politicilor economice, de coeziune socială și regionale ale României, precum și de a stabili legăturile potrivite și corecte cu politicile Comisiei Europene, în principal cu **Strategia de la Lisabona**, care elaborează politici de dezvoltare economică și de creare de noi locuri de muncă”. De asemenea, CSNR demonstrează „felul în care România intenționează să

incluđa în strategiile sale conceptele de dezvoltare durabilă a mediului înconjurător și de egalitate de șanse pentru combaterea excluziunii sociale”.

CSNR are un întreg capitol dedicat promovării unei dezvoltări teritoriale echilibrate, care răspunde nevoilor de dezvoltare teritorială ale României și urmărește realizarea unei coerențe între investiții și acțiunile strategice planificate, precum și asigurarea unui impact maxim în ceea ce privește dezvoltarea economică și socială. Conform acestor obiective, „dezvoltarea echilibrată a tuturor Regiunilor va fi promovată printr-o abordare integrată care va aplica principiile de dezvoltare durabilă și egalitate de șanse și se va baza pe o combinație de investiții publice în infrastructură locală, politici active de stimulare a afacerilor și dezvoltării resurselor umane în următoarele domenii:

- Modernizarea infrastructurii publice regionale și locale;
- Consolidarea mediului de afaceri regional și local;
- Dezvoltarea turismului la nivel regional și local;
- Dezvoltarea urbană durabilă;
- Promovarea cooperării teritoriale”.

Perspective. Un raport al Agenției Europene de Mediu, intitulat „*Expansiunea urbană în Europa: provocarea ignorată*” (*Urban sprawl in Europe. The ignored challenge*, European Environment Agency, Copenhagen, 2006) se bazează pe studii efectuate în mai multe țări aflate în diferite stadii ale Uniunii Europene. Raportul arată că expansiunea adesea necontrolată (prin instrumente legislative) este însoțită de impacturi negative:

- asupra mediului: prin expansiunea orașelor, în particular a rețelei de drumuri, sunt fragmentate habitatele naturale, fenomen ce determină dispariția unor populații și/sau specii, contribuind la erodarea genofondului și a ecofondului și la reducerea biodiversității (*Dezvoltarea durabilă: definiții și istoric*, Petrisor A. I., Tribuna construcțiilor, nr. 221, 2003, pag. 19). În același timp, activitatea de extindere consumă deopotrivă resurse și energie, și generează emisii poluante, în special de dioxid de carbon, care conduce la înrăutățirea atmosferei din zonele urbane; de asemenea, extinderea orașelor se poate face afectând direct sau indirect ariile protejate;
- asupra agriculturii: de cele mai multe ori, orașele s-au extins peste foste terenuri agricole, existând o competiție clară între agricultură / mediul rural și zonele urbane;
- asupra sănătății și calității locuitorilor orașelor, care sunt expuși unor riscuri datorită degradării calității aerului din orașe, a microclimatului urban și a unor riscuri datorate efectului de opacitate al solului – alunecări de teren, inundații etc.;
- asupra sănătății populației urbane: segregarea locuitorilor în funcție de venituri scade coeziunea socială, în special în ceea ce privește relația dintre centru și periferie;
- asupra economiei: costuri economice ridicate resimțite în transportul de la distanțe mari, care devine ineficient și determină congestiunea traficului, precum și în costul extinderii infrastructurii și serviciilor.

Factorii care determină acest fenomen sunt:

- Macroeconomici – creșterea economică, globalizarea și aderarea noilor țări la Uniunea Europeană;
- Microeconomici – creșterea standardelor de locuire, prețul terenului, existența terenurilor agricole ieftine, competiția dintre orașe;
- Demografici – creșterea populației, creșterea numărului de membri ai unei familii;
- Preferințe legate de locuire – spațiu mai mult, alte preferințe;
- Probleme din interiorul orașelor – calitatea scăzută a aerului, zgomotul, apartamente mici,

regiuni nesigure, probleme sociale, calitatea scazuta a scolilor, lipsa spatiilor verzi (ultima fiind subliniata si într-un alt studiu cunoscut sub numele de RESTATE, abreviere în limba engleza a titlului „Restructurarea zonelor locuite cu întindere mare din Uniunea Europeană”, realizat în 2005 de Universitatea din Utrecht în Anglia, Suedia, Olanda, Franta, Italia, Spania, Germania Slovenia, Ungaria si Polonia; rezultatele studiului arata ca locuitorii unei zone sunt încântati în proportie de 40% – procentul fiind mai ridicat în Italia – de prezenta spatiilor verzi);

- Transport – proprietatea asupra autoturismelor, existenta infrastructurii pentru transportul rutier, pretul scazut al combustibilului, transportul public insuficient;
- Cadrul legal – planificarea ineficienta a utilizarii terenului, lipsa sistemului de control al implementarii planurilor si regulamentelor aferente, lipsa coordonarii si colaborarii orizontale si verticale.

Raportul sugereaza ca reglementarea acestei probleme la nivel european reprezinta o urgenta, în contextul în care este strâns legata de alte domenii deja reglementate (transport, coeziune, dezvoltare policentrica, Strategia de la Lisabona) si demonstreaza *„potentialul de separare de politicile locale pentru a preîntâmpina impacturile serioase ale expansiunii urbane la nivel european, fapt care subliniaza necesitatea ca toate organismele responsabile si actorii implicati sa actioneze urgent”*.